

RÉSZVÉTEL, ÁTLÁTHATÓSÁG, CSELEKVÉS: AZ ELŐVÁLASZTÁS INTÉZMÉNYE, MINT POLITIKAI INNOVÁCIÓ

Budapest, 2015

Szerkesztette: Mikecz Dániel

©Republikon Intézet

Minden jog fenntartva! All rights reserved!

Felelős kiadó: a Republikon Intézet mindenkori ügyvezető igazgatója

ISBN 978-615-80276-0-1

www.republikon.hu

A kötet a Friedrich Naumann Alapítvány támogatásával készült

Friedrich Naumann
STIFTUNG **FÜR DIE FREIHEIT**

Republikon Intézet

Budapest

2015

RÉSZVÉTEL, ÁTLÁTHATÓSÁG, CSELEKVÉS: AZ ELŐVÁLASZTÁS INTÉZMÉNYE, MINT POLITIKAI INNOVÁCIÓ

Budapest, 2015

Tartalom

Mikecz Dániel Előszó	6
Hódi Aletta Előválasztások Európában	8
Franciaország	8
Olaszország	16
Anglia	27
Németország	29
Spanyolország	30
Lengyelország és Románia	31
Reiner Roland Előválasztás Magyarországon	33
A Republikon Intézet előválasztási javaslata	38
Kérdések az előválasztással kapcsolatban	42

Mikecz Dániel

Előszó

A hagyományos elképzelések szerint a szavazói viselkedés motivációi, azaz a választási siker kritériumai elsősorban tartalmi jellegűek. Ezek közé tartozik a pártok választási programja, amiről egyre gyakrabban gondolják azt a szakértők, hogy önmagukban másodlagos jelentőségük van. Fontosabbnak tűnnek a szavazó korábbi tapasztalatai, politikai szocializációja, valamint a politikai pártokról kialakult népszerű meggyőződések. Mivel ez utóbbiak gyorsabban változhatnak és ennek megfelelően könnyebben is alakíthatóak, felértékelődött a tartalom kommunikálásának módja és eladása, azaz a politikai kommunikáció és marketing. A tartalom mellett a kampány során azonban a technikai elemek fontosságát emelik politikusok és elemzők. Kétségtelen, hogy választói mozgósítás önmagában eldöntheti az eredményt, hiszen semmit sem ér önmagában a jelentős szavazói szimpátia, ha végül az nem manifesztálódik választói cselekvésben, azaz leadott szavazatban. A hatékony választói mobilizáció fontosságát felismerve a magyar pártok is elsajátítottak az Egyesült Államokban már az '50-es évektől ismert mozgósítási technikákat. Ez azzal a változással is járt, hogy a párttagság szerepe is átértékelődött. Folyamatosan csökkent a pártok száma, valamint a rendszerváltás során a nem történeti ellenzéki pártok nem is rendelkeztek olyan magas párttagsággal. A párt tehát nem tagjait képviselte, a politika kialakítása nem a tagság függvénye volt, hanem az aktuális szituációé. A tagság az új választói mozgósítási technikák kivitelezésében kapott nagyobb szerepet. Ennek előzménye Magyarországon az ajánlószelvények, azaz a kopogtató cédulák gyűjtése volt.

Míg Nyugat-Európában és Észak-Amerikában a fent vázolt változások 30-40 év alatt zajlottak le, addig Magyarországon ez három kormányzati ciklus során ment végbe. A 2008-as gazdasági válság nyomán azonban újabb igények is megfogalmazódtak a politikai pártokkal szemben, mégpedig az átláthatóság és az állampolgári részvétel. A "valódi demokráciát" követelő mozgalmak Madridtól Torontóig ennek jegyében kritizálták az ellenzéki és kormányon lévő politikai pártokat egyaránt. Míg a politikai marketingeszközök és az egyes mozgósítási stratégiák alapvetően a politikai technológiák, az átláthatóság és a részvétel egyszerre támaszt tartalmi és formai feltételeket. Egyelőre nem mondható biztosnak, hogy ezeknek az igényeknek döntő szerepük lesz a választási küzdelmekben, azonban a populista pártok előretörése szerte Európában jelzi azt, hogy érdemes újragondolni a politikaképzés, valamint a pártok és politikusok szerepét. Magyarországon a baloldal továbbra is a hitelesség, a bizalom és a cselekvőképesség hiányával küzd. A Fideszből kiábrándult szavazók nem jelennek meg a baloldalon, de 2015 nyarán úgy tűnik, hogy a Jobbik sem tudja érdemben növelni szavazótáborát. A baloldal eddigi eszközei hatástalanok, ugyanis a kormány tevékenységének tartalmi kritikája hatástalan. A bírálat egyik iránya, az alkotmányos berendezkedés megváltoztatása, a jogállamiság felszámolása túlságosan is elvont és közvetlenül nem érezhető, továbbá a jogállam hatékony működésével és garanciáival kapcsolatban korábban sem

gyűjthettek pozitív tapasztalatokat a választók. A második állandó téma, a korrupciós ügyek emlegetése azért lehet hatástalan, mert az egész politikai osztály megítélését érinti negatívan és csak erősíti az általános társadalmi csüggedtséget. Végül a napi ügyek kapcsán a médiának kreált bonmot-k és a pár fős szabadtéri sajtótájékoztatók a baloldali ellenzék cselekvőképtelenségéről, a koherencia hiányáról árulkodnak. Ezekkel a médiaakciókkal nem lehetséges felkelteni az egyébként is enervált, a politikai szereplőkben csalódott állampolgárok figyelmét és – ami még fontosabb – bizalmát.

Ebben a kötetben egy olyan, Magyarországon még nem alkalmazott módszerről, az előválasztásról lesz szó, amely választ adhat arra, hogy lehetséges új tartalmat és egyben formát is adni a demokratikus ellenzéki politizálásnak. Az előválasztás ugyanis a képviselő- és miniszterelnök-jelöltek kiválasztásának átlátható folyamata, ami a választók aktív részvételét kívánja meg. Az előválasztás ugyanakkor nem reakció, hanem proaktív tett, ami - ideális esetben - bizonyíthatja az ellenzéki erők cselekvőképességét. A kötet első tanulmányban Hódi Aletta az európai előválasztásokat veszi sorra, amelyek értékes tanulsággal szolgálnak. A második tanulmányában Reiner Roland az előválasztás hazai alkalmazhatóságáról, valamint a Republikon Intézet konkrét előválasztási tervéről ír.

Hódi Aletta

Előválasztások Európában

Az előválasztás intézményét az európai pártok az Egyesült Államokból importálták, mára azonban több országban, de elsősorban Franciaországban és Olaszországban bevett gyakorlattá vált. Ebben a fejezetben az európai gyakorlatokat vesszük sorra. A már említett két ország mellett az angol, a spanyol, a német, a lengyel és a román előválasztási tapasztalatokat vesszük sorra.

Franciaország

Franciaország az egyik legmegfelelőbb példa annak bemutatására, hogy hogyan lehet eredményesen lebonyolítani egy előválasztást és milyen releváns következményekkel járhat egy ilyen esemény. Nem kérdéses, hogy Francois Hollande sikere részben ebből a politikai lépésből ered, azonban érdemes mélyebben megvizsgálni a köztársasági elnöki cím elnyeréséhez vezető utat. Megkérdőjelezhetetlen, hogy a 2011-es Francia Szocialista Párt illetve a Francia Radikális Baloldal által szervezett köztársasági elnöki címért folytatott előválasztás mind országos mind nemzetközi szinten az egyik legismertebb előválasztási küzdelem volt, azonban nem ez volt az első alkalom jelöltek előválasztás útján történő megválasztására Franciaországban. Az előválasztás gyakorlata főként a Szocialista Párthoz köthető a franciáknál, azonban a jobboldalon is találhatunk próbálkozásokat. Bár korántsem kapott akkora hírértéket, mint a 2011-es megmérettetés, 1995 februárjában a Szocialista Párt előválasztások segítségével döntötte el, ki lesz köztársasági elnöki jelöltje az 1995-ös választásokra. Ez volt az első alkalom előválasztások megrendezésére Franciaországban, az ötletet az Egyesült Államokból importálták. A pártvezetés a párton belüli demokrácia növelésének, illetve a tagok és a pártvezetés közötti potenciális ellentétek feloldásának okán döntött az előválasztások alkalmazása mellett (Paár 2013). Azóta a Szocialista Párt az elnökválasztásokra 2002 kivételével minden alkalommal előválasztások útján választotta meg elnökjelöltjét, tehát ez bevett gyakorlata lett. 2002-ben ismét Lionel Jospin volt a szocialisták elnökjelöltje, ellenfél hiányában előválasztások nélkül kapta meg a pozíciót a pártvezetéstől, azonban a szabályok és a lebonyolítás sokban változott, amelyek később kerülnek bemutatásra. A párt több frakcióból, eltérő nézetekkel rendelkező alcsoportokból áll össze, így a vélemény szabadság fontos értéként jelenik meg náluk, melyet az előválasztás alkalmazása is alátámaszt. 1995-ben a Szocialista Párt regisztrált tagjai két jelöltre szavazhattak, tehát zárt típusú rendszerben zajlott a küzdelem. A két jelölt Lionel Jospin, Franciaország volt miniszterelnöke, illetve Henri Emmanuelli, volt szocialista pártfőtitkár voltak. Eredetileg Jackes Delors indult volna a jelöltségért, azonban az utolsó pillanatban visszalépett, így a pártvezetésnek rövid idő alatt kellett jelölteket találnia Jackes Chiraccal szemben. Az eredmények a következőképp alakultak:

A tanulmány első fejezetében egy rövid összefoglalóban szó lesz az euroszkepticizmus fogalmi kereteiről, megjelenési formáiról és típusairól. Mindezek után röviden a magyar politikai szereplők, elsősorban a jelenlegi kormányzat Európai Unióhoz való viszonyát ismertetem, kiemelt figyelmet fordítva a retorikára és a politikai kommunikációra. Annak ellenére, hogy tudjuk, hogy a pártpolitika nem mindig egészen pontosan tükrözi le a társadalom euroszkepticizmusát, csak a magyar politikai kultúra közelebbi megismerése segítségével kaphatunk képet arról, hogy milyen vélemények lehetnek hatással a lakosság EU-val kapcsolatos attitűdjeire. Mindemellett a média szerepét is bemutatom, illetve internetes hírportálok cikkeinek segítségével megpróbálók rávilágítani arra, hogy milyen módon lehetnek elfogultak a médiumok. Ez lényeges a célkitűzés szempontjából is, vagyis hogy a magyarországi euroszkepticizmusról releváns keretek között beszélhessünk. Mindehhez pedig elsősorban meg kell ismernünk az állampolgárok nézeteit. Ehhez az utóbbi évek közvélemény-kutatási adatait és a különböző politikai és társadalomkutatási intézetek elemzéseit hívjuk segítségül annak érdekében, hogy egy átfogó és reális képet adhassunk a magyarok Európai Unióhoz való hozzáállásáról. Mivel az euroszkepticizmus rendkívül összetett jelenség, így a kutató annak vizsgálata és megragadása során kétségek nélkül nehézségekbe ütközik. Az összehasonlító elemzés egyik célja, hogy ezeken a nehézségeket rendszerezzük, és az egyes kutatások közötti ellentmondásokat feltárjuk. Igazán rendszerezett képet pedig kizárólag akkor lehet adni egy társadalmi jelenségről, ha alaposan szemügyre vesszük a körülmények mellett azokat a véleményeket, attitűdöket, melyek azoktól a társadalmi csoportoktól származnak, melyek a kereteket is szolgáltatják.

FRANCIAORSZÁG 1995. FEBRUÁR

Jelölt	Szavazatszám	%
Lionel Jospin	52.250	65,85%
Henri Emmanuelli	27.095	34,15%

1. táblázat, de Boissieu (2013)

Lionel Jospin végül a '95-ös májusi elnöki választásokon alulmaradt Jacques Chiraccal (RPR) szemben.

2006-ban ismét a Szocialista Párt által került megrendezésre zárt előválasztás, amely során a 2007-es elnöki megmérettetésre határoztak a párt jelöltjéről. Három jelölt regisztrálta magát, Ségolène Royal, Francois Hollande élettársa, parlamenti képviselő és regionális pártelnök, Dominique Strauss-Kahn volt gazdasági miniszter és Laurent Fabius, korábbi miniszterelnök. Szeptembertől média kampányba kezdtek, mind offline, mind online felületeket igénybe véve. 2006 novemberében a következő eredmények születtek, összesen 219.000 szavazattal:

FRANCIAORSZÁG 2006. NOVEMBER

Jelölt	Szavazatszám	%
Ségolène Royal	108.807	60,65%
Dominique Strauss-Kahn	37.118	20,69%
Laurent Fabius	33.487	18,66%

2. táblázat, de Boissieu (2013)

A 2007-es elnökválasztáson az erőteljes kampány ellenére Ségolène Royal elvesztette a küzdelmet Nicolas Sarkozyvel szemben, amely egyben az előválasztások hatékonyságát is megkérdőjelezte. Leginkább a szavazói jogosultság szabályát tartották felelősnek a bukásért, a zárt típusú rendszer alkalmazásával nem hozott az előválasztási győzelem valós társadalmi támogatottságot. Nem szabad elhanyagolni azonban azt a tényt sem, hogy a párton belüli törésvonalak és megosztott nézetek miatt Ségolène Royal nem rendelkezett egységes párttámogatottsággal, többek között Lionel Jospin is más jelölt mellett kampányolt. Royalt sok kritika érte, hogy a párt megújítását Tony Blair-hez hasonló módon képzelte el, sokan túlságosan pragmatikusnak vélték. Következésképp Ségolène Royal személye párton belüli és kívüli platformokon is megosztó volt.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni a párttagok számának relevanciáját, ugyanis az előválasztási rendszer nagyban befolyásolta a PS tagszámának változását. A 2006-os előválasztások előtt a Szocialista Párt lehetővé tette az internetes tagfelvételt és 20 euróra csökkentette a tagdíjat. Ez jelentős változást hozott (+41%) a tagok létszámában. A nagymértékű csatlakozást Francois Hollande - a párt akkori főtitkára - a szocialista párt elnökjelöltjének győzelmi jóslataként interpretálta. A Le Monde francia napilap által közzétett felmérés szerint az új párttagok átlagos életkora 43 év, kétharmadban férfi, és az új csatlakozók kb. 50%-nak van egyetemi végzettsége. Kilencven százalékuk korábban egyetlen pártnak sem volt tagja. A párttagok 18 %-a tanár végzettségű (de Luca, 2015). A francia Szocialista Párt taglétszáma még így is alatta marad a Német Szociáldemokrata Párténak és a Spanyol Szocialista Munkáspárténak.

A SZOCIALISTA PÁRT TAGLÉTSZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA (2004-2013)

Év	Tagok száma	Változás	%-os változás
2004	126150	+6323	+5.3
2005	127374	+1224	+1.0
2006	179651	+52277	+41.0
2007	201397	+21746	+12.1
2008	232912	+31515	+15.6
2009	177817	-55095	-23.7
2010	145361	-32456	-18.3
2011	165153	+19792	+13.6
2012	173486	+8333	+5.0
2013	170000	-3486	-2.0

3. táblázat, De Luca, 2015

A 2006-os kudarcokra válaszul a 2011-es elnökjelölti előválasztásra új szabályokat hoztak. A 2005-ös olasz előválasztás sikere például szolgált a francia baloldal számára, így részben ez alapján új elemekkel bővítették az előválasztási rendszerüket, amely egyben a Szocialista Párt reformját, nyitását is jelentette. Az előválasztáson való részvételhez a párttagság már nem volt feltétel, elég volt egy 1 eurós hozzájárulást teljesíteni, és aláírni egy nyilatkozatot a baloldali értékek melletti elkötelezettségről, tehát ez már nyílt típusba sorolható. A rendszer kinyitása kettős platformon zajlott, részben a fentebb részletezett párttagsági feltétel eltörlésével, részben más párt bevonásával (Baloldali Radikális Párt) nyújtott innovációt a 2011-es előválasztási rendszer. A lebonyolítás költségét - amely nagyjából 3.5 millió euró – fedezték a hozzájárulások és párttagok általi befizetések. A két párt ifjúsági szervezetének tagjai is szavazhattak (MJS, JR),

amennyiben betöltötték a 15 éves kort. Ezzel a jelöltek által elért eredmény valós, reprezentatív társadalmi támogatottságot tükrözött. Jelölteket a baloldali országgyűlési, megyei és helyi képviselők jelölhettek. A szavazásra két fordulóban került sor: amennyiben egyik jelölt sem ért el 50%-os támogatottságot a második fordulóba a két legtöbb szavazatot szerző induló juthatott tovább. Az esemény megszervezése 2009-ben kezdődött, erőteljes médijelenlét kíséretében. A kampány 2011-ben vette kezdetét, és 5 héten keresztül folyt. A médiában egyébként viszonylag ritkábban szereplő Szocialista Párt elnyerte a kereskedelmi televíziók, internetes felületek és rádiók politikai műsorainak figyelmét. Ez annak is köszönhető, hogy a kampány legfőbb témái az éppen aktuális és mindenki érdeklődését felkeltő problémákat emelte ki. Többek között a gazdasági válság, a pénzügyi szektor szabályozása, a jövedelem különbségek, a munkahelyteremtés, a tanárok fizetésemelése, az EU-ban betöltött szerep, illetve a jobboldali Sárközy kormány kritikája kapott nagy hangsúlyt. A hat jelölt a mérsékelt, középre húzó korábbi pártelnök Francois Hollande, a néha szélsőbalos nézeteket valló Arnaud Montebourg, Martine Aubry volt miniszterelnök helyettes és pártelnök, Jean-Michel Baylet, a Radikális Bal pártvezetője, Ségolène Royal korábbi elnökjelölt illetve Manuel Valls, Évry egykori polgármestere volt. A jelöltek tulajdonképpen a teljes balközép skálát lefedik, ennek ellenére a párt tanult hibájából és a jelöltek egymás kölcsönös támogatásról tettek nyilatkozatot. A 2011. októberi eredmények 2.650.259 szavazó voksa mellett a következők lettek:

FRANCIAORSZÁG 2011. OKTÓBER 9.

Jelölt	Szavazatszám	%
Francois Hollande	1.038.207	39,17%
Martine Aubrey	806.189	30,42%
Arnaud Montebourg	455.609	17,19%
Ségolène Royal	184.096	6,95%
Manuel Valls	149.103	5,63%
Jean-Michel Baylet	17.055	0,64%

4. táblázat, de Boissieu (2013)

Mivel egyik jelölt sem ért el legalább 50%-os szavazatarányt, ezért második forduló tartottak a két legtöbb voksot kapó, Francois Hollande és Martine Aubrey között, 2.860.157 fő részvételével.

FRANCIAORSZÁG 2011. OKTÓBER 16.		
Jelölt	Szavazatszám	%
Francois Hollande	1.607.268	56,57%
Martine Aubrey	1.233.899	43,43%

5. táblázat, de Boissieu (2013)

Az előválasztás nyertese Francois Hollande lett, majd a 2012 májusában tartott elnökválasztáson mind az első, mind a második fordulóban a legtöbb szavazatot kapta, legyőzve ezzel legrelevánsabb kihívóját, Nicolas Sarkozyt. A PS jelöltjének győzelme a párt szerint legitímálta az előválasztási rendszer sikerét és hatékonyságát.

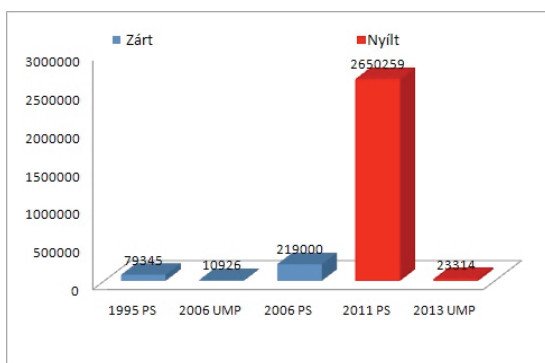
Jól látható tehát, hogy a Szocialista Párt tanult az 1995-ös és 2006-os példákból és megreformálta előválasztási rendszerét. Az új elemek a szavazói jogosultság kibővítése, ezáltal országos választási rendszer kialakítása, választások kétfordulósá tétele, erőteljesebb kampány és médiajelenlét elérése, másfél éves előkészítési időszak biztosítása illetve a jelöltek számának növekedése, ezáltal a verseny fokozása.

Nem csak a baloldalon találhatunk példát előválasztások lebonyolítására Franciaországban. Az UMP először 2006-ban a használta ezt a politikai eszközt 2008-as párizsi önkormányzati választásokra polgármester jelöltjének kiválasztására. Négy versengő közül, zárt típusú voksolással Françoise de Panafieu győzött, 40,69%-os szavazataránnyal. A 2006-os sikerek nem voltak elegendőek az első hely megszerzésére a 2008-as önkormányzati választásokon, ahol Bertrand Delanoë (PS) nyerte el a polgármesteri pozíciót. A 2007-es események jól tükrözik, hogy az előválasztásnak – ha csak formalitás is – van létjogosultsága. Nicolas Sarkozy a 2007-es elnökválasztásra zárt előválasztások útján nyerte el jelölti pozícióját, azonban ez az alkalom különbözik a többitől, ugyanis Sarkozy-nek egy kihívója sem akadt. Úgynevezett „jövähagyási” előválasztásról beszélhetünk, amely lehetőséget adott hírérték generálására, és jelölti beszédének, szónoki tehetségének széles közönség előtti bemutatására. Nicolas Sarkozy szerezte meg az elnöki címet 2007-ben.

Újdonságnak számított a 2013-as online előválasztás, melyet az UMP bonyolított le párizsi polgármesteri jelöltjének eldöntésére, ez volt az első elektronikus választás Franciaországban, amely azonban nem volt botránymentes. A szavazás nyílt rendszerben

zajlott, bárki részt vehetett 3 eurós hozzájárulási díj befizetése mellett. További kritérium volt egy név megadása, amely szerepel a városi választói névjegyzékben, ezzel bizonyos tájékozottsági szűrő került a rendszerbe. A győzelem kritériuma az abszolút többség megszerzése volt az első fordulóban, amelyet Nathalie Kosciusko-Morizet-nek - Sarkozy volt szövívőjének - sikerült elnyernie 58%-kal, maga mögött hagyva három riválisát, 23.314 szavazat alapján. Egyesek szerint a választáson csalás történt, az online felület miatt könnyen szavazhattak akár többszöri alkalommal (The Guardian 2014). A főpolgármesteri címet végül a PS jelöltje, Anna Hidalgo nyerte el 2014-ben, 55%-os aránnyal.

Összegezve Franciaország előválasztási múltját, látható, hogy a hat releváns esemény mind-mind különböző szabályok és szavazói jogosultság alapján zajlottak. Ez annak köszönhető, hogy nincs országos, egységes szabály az előválasztások lebonyolítására. Elmondható, hogy egyre többször alkalmaznak nyílt, azaz teljes társadalmat integráló előválasztásokat. Kétségtől a 2011-es példa a legkiemelkedőbb, amely mobilizálta a baloldali értékrendű szavazók többségét, és képes volt a rendszert hatékonyabb elemekkel megújítani. A résztvevők száma összességében következőképp alakult. Látható a 2011-es kiemelkedő érték, amely a párttagsági szavazati jogosultság eltörlésének illetve a pozíció relevanciájának és társadalmi mobilizáló erejének köszönhető.

1. ábra, de Boissieu (2013).

Végezetül az előválasztási küzdelmek következményeinek tükrében érdemes megvizsgálni ennek a politikai eszköznek az eredményességét. Hat alkalomból mindössze kétszer nyert az előválasztásokon győztes jelölt a polgármesteri illetve elnöki választásokon. Azonban nem lehet közvetlen oksági kapcsolatot feltételezni az előválasztásokon és az azt követő megmérettetésen a jelölt által elért eredmények között, hiszen számos más faktor is befolyásolja a kimenetelt. Ilyen lehet a jelölt személyisége, ismertsége, az elnyerni kívánt pozíció súlya, a riválisok karaktere, a médiajelenlét, a közhangulat, a kampány és még számos egyéb tényező.

FRANCIAORSZÁG

Előválasztás	Előválasztáson győztes jelölt	Pozíció	Jelölt sikere az előválasztások utáni megmérettetésen	Elért eredmény az előválasztáson %	Elért eredmény a választásokon %
1995 PS	Lionel Jospin	Köztársasági elnök	Nem nyert	65,85%	47,4%
2006 PS	Ségolène Royal	Köztársasági elnök	Nem nyert	60,65%	46,9%
2006 UMP	Francoise de Panafieu	Párizs polgármestere	Nem nyert	40,69%	27,63%
2007 UMP	Nicolas Sarkozy	Köztársasági elnök	Nyert	98% (csak ő indult)	53,1%
2011 PS	Francois Hollande	Köztársasági elnök	Nyert	39,17%	51,6%
2013 UMP	Nathalie Kosciusko-Morizet	Párizs polgármestere	Nem nyert	58%	45%

6. táblázat

Össességében látható, hogy az előválasztási szabályok illetve szavazati jogosultság előválasztásról előválasztásra változott. A 2005-ös olasz példa sikere után a PS is átvette a nyílt típusú rendszer alkalmazását, és azt eddig sikeresen alkalmazta.

FRANCIAORSZÁG

Ki és mikor?	Kik vehetnek részt?	Típusa?	Mi a győzelem kritériuma?
Lionel Jospin, 1995	Párttagok	Zárt	Relatív többség
Ségolène Royal, 2006	Párttagok	Zárt	Relatív többség
Francois Hollande, 2011	1 eurós hozzájárulást teljesíteni, és aláírni egy nyilatkozatot a baloldali értékek melletti elkötelezettségről. A két párt ifjúsági szervezetének tagjai is szavazhattak (15-18 évesek): MJS, JR, Párttag-ság nem feltétel	Nyílt	2011:A jelölteket a baloldali országgyűlési, megyei és helyi képviselők jelölhettek. A szavazásra két fordulóban került sor, a második fordulóba a két legtöbb szavazatot szerző jelölt (Hollande és Aubry) jutottak tovább.

7. táblázat

Olaszország

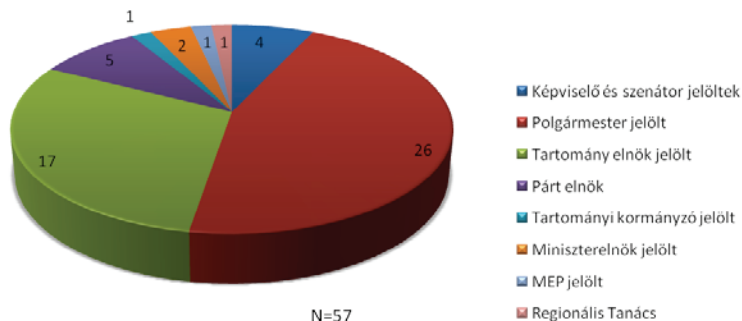
Európában a legtöbb előválasztást mind helyi, mind országos szinten Olaszországban bonyolították le, a 2000-es évek közepétől bevett gyakorlattá vált különböző pozíciók jelöltjeinek megválasztására. Ennek előfeltétele volt az olasz politikai rendszer átalakítása a 90-es évek közepén, arányos választási rendszerből többségire való változtatással. Az előválasztások és a választási rendszer közötti kapcsolat az, hogy arányos választási rendszerben nem szükséges kiemelni, kiválasztani a legesélyesebb képviselő jelöltet – ami tulajdonképpen az előválasztás lényege -, a rendszer következményeként a választóközrtek mindig többmandátumosak. Franciaországhoz hasonlóan itt sem került bevezetésre nemzeti szintű szabályozás az előválasztások menetére, azonban Toscana régiója 2004-ben elkészített egy regionális szintű verziót, amelyet helyi választásokon alkalmaztak is.

2005-ös Unió pártszövetség által tartott előválasztás - mellyel a párt miniszterelnök jelöltjét választotta meg – bevett gyakorlattá tette a baloldalon ezt a politikai eszközt. Azóta több mint 50 alkalommal került sor előválasztások lebonyolítására, legyen szó pártelnöki, polgármesteri, szenátori vagy miniszterelnöki jelöltek megválasztásáról. A többnyire balközép orientált Unió pártszövetsége az Olajfa Koalíció örököse, kibővülve szélsőbaloldali pártokkal, összesen 15 párt koalíciójából jött létre 2005-ben. 2008 februárjától az Unió tagjainak többsége megalakította a szociáldemokrata értékeket valló Demokrata Pártot, amely jelenleg a legnagyobb párt az olasz Parlamentben.

Honnan jött az ötlet előválasztások lebonyolítására Olaszországban? A legelső alkalom 1995-ben, Lega Nord regionális párt által került megszervezésre, zárt típusú, azaz kizárólag a párt tagjai rendelkeztek szavazati jogosultsággal. Majd 2004-ben és 2005-ben az Unió pártszövetség által Calabria és Apulia elnökét választották meg előválasztások útján. Azonban az első komolyabb európai és nemzeti szinten is hírértékkel rendelkező alkalom 2005 októberében, Romano Prodi miniszterelnök jelölti pozíciójának elnyerése volt. Az ötletet Prodi importálta, az amerikai gyakorlat által megihletve. Az előválasztások célja kettős volt, egyrészt a töredezett balközép pártok egységének fokozása, másrészt egy egyértelmű kihívó megnevezése Berlusconival szemben a 2006-os választásokra. Az ötletet nem fogadta mindenki meleg szívvel, még a balközépben sem. Sokan feleslegesnek tartották a választást, hiszen Prodi már október előtt egységes támogatottsággal Berlusconi egyetlen kihívójának számított az Unió pártszövetségében. Walter Veltroni – aki egyébként 2007-ben előválasztások útján nyerte el pártelnöki címét – megkérdőjelezte az előválasztások hatékonyságát. „Mi nem az USA-ban élünk. Nekünk nem szükséges választanunk egy vezetőt, hiszen Prodi vezetősége mindenki számára egyértelmű” (Barber 2005). Azonban Prodi ebben a lehetőségben látta miniszterelnök jelölti pozíciójának megpecsételését, “Ez lesz a termométer, a nemzeti politikai részvétel új mérőszáma” – állította egy 2005-ös interjúban. Látható tehát, hogy az előválasztásokat nem csak egyszeri eszköznek, hanem októbertől fogva egy mind helyi, mind országos szinten bevett és releváns politikai gyakorlatnak titulálta (Fisher 2005).

Összesen 57 alkalomból a legtöbbször, 26 esetben (45%) polgármester jelölti cím elnyeréséért bonyolítottak le előválasztásokat, de jelentős a 17 (30%) tartomány elnök jelölti pozíciójáért folytatott előválasztás is. Talán mindközül a legfontosabb a párt miniszterelnök jelöltjének kétszeri illetve a párt elnökének több esetben is e politikai eszközzel történő kiválasztása.

Előválasztás típusok Olaszországban

2. ábra

Miniszterelnök-jelölt

A 2005-ös miniszterelnök jelöltségért folyó baloldali előválasztások úttörő szerepet játszottak Olaszország politikai történetében. Az előválasztásokról a pártkoalíció akkori elnöke, Romano Prodi döntött. Eleinte kizárólag Romano Prodi jelentette be indulását a megmérettetésen, tehát eredetileg jóváhagyási előválasztásnak szánták az eseményt, úgymond népszavazásnak Prodi alkalmasságáról. (Az európai politikatörténetben ez nem új keletű jelenség, fentebb már esett szó Nicolas Sarkozy hasonló példájáról 2007-ben.) Majd további 6 jelölt regisztrálta magát, többek között a szélső baloldali képviselő Fausto Bertinotti – későbbiekben a Képviselőház elnöke. A média egyértelműen Prodi győzelmét jósolta meg, a többi jelölt pedig társadalmi támogatottságukat szerették volna felmérni. Szavazati joggal rendelkezett 1 eurós hozzájárulás fejében az, aki a következő országgyűlési választásokra már betöltötte a 18. életévét, illetve a legalább 3 éve az országban élő bevándorlók – ők egyébként más típusú választáson nem rendelkeznek szavazati jogosultsággal. Emellett a szavazóknak alá kellett írni, hogy egyetértenek a párt által vallott legfőbb értékekkel. 1 milliós részvételi arányt jósoltak, ennek ellenére a voksolók száma meghaladta a 4.300.000 főt. A győzelem kritériuma az abszolút többség megszerzése volt.

2. ábra

OLASZORSZÁG 2005. OKTÓBER

Jelölt	Szavazatszám	%
Romano Prodi	3.182.686	74,1%
Fausto Bertinotti	631.592	14,7%
Clemente Mastella	196.014	4,6%
Antonio di Pietro	142.143	3,3%
Alfonso Precoraro Scanio	95.388	2,2%
Ivan Scalfarotto	26.912	0,6%
Simona Panzino	19,752	0,5%

8. táblázat

Romano Prodi már az első fordulóban, 2005 októberében megszerezte a szavazatok abszolút többségét, 74,1%-ot, így nem volt szükség második fordulóra. Részben a meglepően magas részvételi arány miatt jelentős médiavisszhangja volt az eseményeknek. A balközép többnyire lelkesült az eredmények iránt. A jobb oldal pártjai nem képviseltek egységes álláspontot, még a szavazások tisztaságának megkérdőjelezéséről is lehetett hallani. Silvio Berlusconi idézve "Ez az egyetlen út Prodi számára, hogy választásokat nyerjen: kizárólag bal oldali szavazók részvételének engedélyezése". Roberto Maroni, a Lega Nord politikusa szerint a lezajlott választás tiszteletre méltó, azonban nem elegendő a szövetség belső ellentmondásainak feloldásához. Bruno Tabacci - a Demokratikus Centrum alapítója – felhívta a jobboldal figyelmét, hogy ott is szükséges lenne előválasztásra, különben Berlusconi elveszítheti a választásokat. Tabacci jóslata beteljesült, a 2006. áprilisi választásokon Romano Prodi győzelemhez vezette az Uniót, így második kabinetjét kezdhette el 2006 májusától.

2008-ban az országgyűlési választások alkalmával a miniszterelnök-jelöltségre a Demokrata Párt nem tartott előválasztást, viszont 2007-ben a pártelnöki pozícióra igen. A párt vezető pozícióját elnyerő Walter Veltroni egyben a párt miniszterelnök jelöltje is volt a 2008-as választásokon, melyet végül Silvio Berlusconi vezetett Szabadság Népe nyert meg.

A 2013-as februári választások közeledtével 2012 novemberében tartották a második miniszterelnök jelölti előválasztást Olaszországban. Az Unió „örököse”, a Demokrata Párt, az Ökológia és Szabadság Baloldali Párt és az Olasz Szocialista Párt alkotta koalíció szeretne volna megválasztani közös miniszterelnök jelöltjét előválasztások útján (de Luca 2013). A párt vezetői döntöttek az előválasztásról és annak szabályairól is. A

2005-ös példához hasonlóan itt sem volt egységesen pozitív fogadtatása az ötletnek. A Demokrata Párton belül többen kontraproduktívnak tartották az elképzelést. Az okok hasonlóak voltak, a párt egyes vezetői szerint Bersani előválasztások nélkül is egyértelműen a koalíció vezetője volt a választásokon. 2012. július 14-én Bersani bejelentette az előválasztást, melyet a párt országos gyűlése is megszavazott. Emellett kiadta az Értékek Kartája dokumentációt, melyet a választásokon indulni kívánó összes jelöltnek el kellett fogadnia. A pártkoalíció és alkotmánya, az Italia. Bene Comune hivatalosan október 13-án, az előválasztások bejelentése után alakult meg és deklarálódott. A koalíciós partnerek által létrehozott egyezmény az előválasztás szabályait is lefektette. Az első fordulót novemberre tűzték ki, és abban az esetben, ha egy jelölt sem érné el az abszolút többséget, második forduló rendeznek az első megmérettetés két legtöbb szavazatot kapó jelöltje között. Szavazati jogosultságot kapott minden 18. életévét betöltött polgár, aki előzetesen regisztrálta magát, 2 euróval támogatta a költségeket illetve aláírta az Értékek Kartáját. Matteo Renzi – az előválasztások egyik jelöltje – ellenezte a regisztrációhoz kötött szavazást, szerinte ez növeli a szavazás állampolgárra mért költségeit, ezáltal csökkentve a részvételi arányt (D'Alimonte 2012). A Garancia Tesztület ellenőrizte a potenciális jelöltek, és ötöt engedélyezve közülük, abból hárman – Pierluigi Bersani, Matteo Renzi és Laura Puppato a Demokrata Pártból, a SEL elnöke Nichi Vendola, és végül Bruno Tabacci versenyeztek a szavazatokért. 3.110.211 fő szavazott, Renzi szerint a 2005-ös eredményekhez képesti alulmaradás oka a regisztrációs kritérium volt.

OLASZORSZÁG 2012. NOVEMBER 25.

Jelölt	Szavazatszám	%
Pierluigi Bersani	1.395.096	44,9%
Matteo Renzi	1.104.958	35,5%
Nichi Vendola	485.689	15,6%
Laura Puppato	80.628	2,6%
Bruno Tabacci	43.840	1,4%

9. táblázat

Abszolút többség hiányában második fordulót tartottak Bersani és Renzi között, ahol Bersani a szavazatok 60,9%-val győzött Pier Luigi Bersani.

OLASZORSZÁG 2012. DECEMBER 12.

Jelölt	Szavazatszám	%
Pier Luigi Bersani	1.706.457	60,9%
Matteo Renzi	1.095.925	39,1%

10. táblázat

Habár a 2013-as választásokon a Képviselőházban többséget szerzett a Demokrata Párt, a Szenátusban ez nem sikerült, Bersani koalíciókötésre irányuló szándékai az Öt Csillag Mozgalommal elbuktak. Így áprilisban Bersani lemondásával Giorgiano Napolitano Enrico Letta balközép politikust bízta meg miniszterelnökségi poszt betöltésével.

Pártelnöki pozíció

Olaszországban 2007 óta a Demokrata Párt – amely akkoriban a legnagyobb olasz párt volt- kivétel nélkül előválasztások útján választotta meg pártelnökét. Ennek oka részben a 2005-ös példa sikere volt, ahol a 4.300.000 szavazat meglepően magas társadalmi részvételt és érdeklődést tükrözött. Romano Prodi, a Demokrata Párt akkori és egyben első elnöke jelentette be annak a 45 személynek a nevét, akik a Szervező Bizottságot alkotják a pártelnöki előválasztások illetve a 2400 fős Tanácskozó Testületi választások szabályainak lefektetésére. Jelöltként való induláshoz 2000 aláírás összegyűjtése volt szükséges, illetve az indulók nem lehettek más pártok tagjai. Ezek a szabályok valós korlátként jelentek meg, ugyanis az összesen kilenc indulni kívánóból kettő – Marco Panella és Antonio di Petro – egyéb párttagságuk miatt kizárásra kerültek a küzdelemből, illetve Lucio Cangini és Amerigo Rutiglianonak nem sikerült összegyűjteni az elévált számú aláírást. A kizárt jelölteknek 48 órája volt a döntés ellen fellebbezni. A jelöltek Walter Veltroni, Róma akkori polgármestere, Rosy Bindi a Prodi kabinet tárca nélküli minisztere, Enrico Letta, Prodi kabinet államtitkára, Jacopo G. Schettini, közgazdász, Mario Adinolfi újságíró illetve Pier Giorgio Gawronski közgazdász. Az előválasztás nyílt típusú volt, szavazati jogosultságot kapott minden 16. életévét betöltött állampolgár, illetve bevándorló, 1 eurós hozzájárulás fejében (amely eredetileg 5 euró lett volna, azonban pártvezetők kérésére redukálták az összeget). 3.544.169 fő vett részt a szavazáson a következő eredményekkel:

OLASZORSZÁG 2007. OKTÓBER.

Jelölt	Szavazatszám	%
Walter Veltroni	2.694.721	75,82%
Rosy Bindi	459.398	12,93%
Enrico Letta	391.775	11,02%
Mario Adinolfi	5.924	0,17%
Pier Giorgio Gawronski	2.351	0,17%

11. táblázat

Walter Veltroni a szavazatok 75,82%-val – abszolút többséggel elnyerte a pártelnöki pozíciót, így nem volt szükséges második fordulót tartani.

2009-ben Veltroni benyújtotta lemondását, így újabb előválasztást tartottak az új pártelnök személyének eldöntésére. A jelöltek kiválasztásának menete eltérő volt a 2007-estől. 2009. július 31-től szeptember végéig a párt tagjai a helyi testületekben szavaztak, hogy kik legyenek a jelöltek. Azok a jelöltek, akik a helyi párttestülettől legalább 15%-os szavazati arányt kaptak, illetve az első három legtöbb szavazatot kapó jelölt, aki legalább 5%-ot elnyert, a párttagok által választott országos testület elé álltak október 11-én, ahol további kiválasztásra került sor. Az október 25-i előválasztásokra végül három jelölt maradt a hétből, Pier Luigi Bersani, Dario Franceschini és Ignazio Marino. A választók nem csak a pártelnököt, hanem az országos és regionális testületeket és regionális elnököket is megválasztották aznap. Amennyiben egyik jelölt sem érte volna el az abszolút többséget, úgy második fordulóra került volna sor a választásoktól számított kéthéten belül.

Az október 8-i helyi szintű választásokon a párttagok 56,4%-a ment el szavazni, Bersani a szavazatok 55,1%-át kapta meg, 255.189 fő voksolt rá (Partito Democratico 2009).

OLASZORSZÁG 2009. OKTÓBER.

Jelölt	Szavazatszám	%
Pier Luigi Bersani	255.189	55,1%
Dario Franceschini	171.041	37,0%
Ignazio Marino	36.674	7,9%

12. táblázat

Az október 25-i előválasztásokon szavazati jogosultságot kapott minden 16. életévét betöltött állampolgár, illetve bevándorló. 3.016.768 polgár ment el szavazni, Bersani 53,2%-kal, abszolút többséggel győzelmet aratott.

OLASZORSZÁG 2009. OKTÓBER.

Jelölt	Szavazatszám	%
Pier Luigi Bersani	1.603.531	53,2%
Dario Franceschini	1.035.026	34,3%
Ignazio Marino	378.211	12,5%

13. táblázat

A következő pártelnök választásra 2013-ban került sor a Demokrata Párt által, a szabályok változatlanok voltak a 2009-eshez képest, először a párton belül szavaztak a jelöltekről, helyi, majd országos szintű deklaráció formájában, 2013 novemberében. A párttagok általi szavazatok a következők:

OLASZORSZÁG 2013. NOVEMBER.

Jelölt	Szavazatszám	%
Matteo Renzi	133.892	45,3%
Gianni Cuperlo	116.454	39,4%
Pippo Civati	27.841	9,4%
Gianni Pitella	17.117	5,8%

14. táblázat

Pitella kizárásra került, így december 8-án a további három jelölt versengett a szavazatokért, összesen 2.805.775 szavazat érkezett. Matteo Renzi az első fordulóban elérte az abszolút többséget 67,6%-os eredménnyel, elnyerve ezzel a Demokrata Párt pártelnöki pozícióját.

OLASZORSZÁG 2013. DECEMBER.

Jelölt	Szavazatszám	%
Matteo Renzi	1.895.332	67,6%
Gianni Cuperlo	510.970	18,2%
Pippo Civati	399.473	14,2%

15. táblázat

2013-ban nem csak a Demokrata Párt tartott előválasztást pártelnöki pozícióért, hanem a Lega Nord regionális párt is, ugyanis addigi elnöke Roberto Maroni visszalépett szeptemberben. Decemberben összeült a párt kongresszusa, és felállították a zárt előválasztás szabályait. A jelölteknek 1000 aláírást kellett fejenként összegyűjteni, ötök közül ez csak Umberto Bossinak és Matteo Salvininek sikerült. Kizárólag párttagok szavazhattak, összesen 10.221 szavazat érkezett. Matteo Salvini győzelmet aratott 81,7%-os eredménnyel.

OLASZORSZÁG 2012. DECEMBER 12.

Jelölt	Szavazatszám	%
Matteo Salvini	8.161	81,7%
Umberto Bossi	1.833	18,3%

16. táblázat

A Demokrata Párt példája ragadós volt, 2014 februárjában az Olasz Testvérek (Fratelli d'Italia) nemzeti konzervatív új párt előválasztást tartott elnökének megválasztására. Ezen eseményen a párt tagjai és szimpatizánsok vehettek részt, és szavazhattak az elnök személyéről, a párt új nevéről és szimbólumáról. A párt elnöke Giorgia Meloni lett, a párt első kongresszusán márciusban hirdették ki az előválasztás eredményeit.

Képviselőjelöltek és szenátorjelöltek

Olaszországban 2007 óta a Demokrata Párt – amely akkoriban a legnagyobb olasz párt volt- kivétel nélkül előválasztások útján választotta meg pártelnökét. Ennek oka részben a 2005-ös példa sikere volt, ahol a 4.300.000 szavazat meglepően magas társadalmi részvételt és érdeklődést tükrözött. Romano Prodi, a Demokrata Párt akkori és egyben első elnöke jelentett

Egyéb pozíciók

Az előválasztást a legtöbbször, 26 alkalommal polgármesterjelöltjeinek megválasztására alkalmazta az Unió, majd utódpártja a Demokrata Párt és szövetségesei legelőször 2005-ben. A választások kizárólag nyílt típusú rendszer alkalmazásával zajlottak, azaz nem csak párttagok döntöttek a polgármester jelöltek személyéről. A balközép polgármesterjelöltjeinek megválasztására kizárólag ezt a politikai eszközt alkalmazza. Emellett a Demokrata Párt a tartomány elnökjelöltjeit is gyakran választja előválasztások útján, szintén nyílt formában, eddig 17 alkalommal. 2013 áprilisában a Dél Tiroli Néppárt a tartományi kormányzó jelöltjét, Arno Kompatschert zárt előválasztások útján választotta meg, aki nyert a 2013-as tartományi választásokon. Volt példa zárt előválasztások alkalmazására az európai parlamenti képviselő jelöltek megválasztásának okán is, az Öt Csillag Mozgalom által, 2014-ben.

Szociológiai tényezők

Érdeemes megvizsgálni, hogy milyen politikai és szociológiai jellemzőkkel rendelkeznek az előválasztásokon voksoló szavazók. Marino de Luca 2013-as tanulmányában korosztály, párttagság, nem, ideológiai orientáció és a politika iránti érdeklődés alapján vizsgálta meg a 2012-es olasz előválasztásokon résztvevő polgárokat és a leadott szavazatuk közötti kapcsolatot. A szerző szerint az egyik legfontosabb levonható következmény, hogy az előválasztásokra leginkább a politika felé érdeklődő szavazók mennek el, az érdeklődést viszont erősítheti, hogy mely választással áll összefüggésben az előválasztás pl.: miniszterelnök jelölti típus fokozza az részvételt a politika iránt kevésbé érdeklődők körében is, a pozíció relevanciája miatt. A 2735 megkérdezettből 87, 6 %-uk érdeklődik a politika iránt, amely igazolja az előválasztások és a politikai műveltség közötti feltett kapcsolatot.

OLASZORSZÁG			
Érdeklődés szintje	N	%	Kumulált %
Nagyon	863	31,6	31,6
Eléggé	1533	56,1	87,6
Nem igazán	290	10,6	98,2
Egyáltalán nem	49	1,8	100,0
Összesen	2735	100,0	---

17. táblázat

A párttagság is fontos szempont lehet, hiszen nyílt típusú előválasztás során nem csak párttagok szavazhatnak, így mindenképp érdekes kérdés, hogy mennyire mobilizálhatók a párton kívüli szimpatizánsok. Mivel önmagában a számok nem sokat érnek, így a francia 2011-es elnök jelölti előválasztás adataival hasonlította össze a szerző az eredményeket.

OLASZORSZÁG			FRANCIAORSZÁG	
Párttagság	N	%	N	%
Nem tagok	2123	77,5	853	92,2
Tagok	527	19,2	52	5,6
Más párt tagja	140	3,3	20	2,2
Összesen	2790	100	1003	100

18. táblázat

Az eredmények alapján Olaszországban a párttagok érdeklődőbbek, mint Franciaországban. Ennek más oka is lehet, egyrészt Olaszországban a Demokrata Párt több mint 600.000-es tagsággal rendelkezik, összehasonlítva a Francia Szocialista Párt 170.000 főjével. Emellett az olasz PD több párt koalíciójából áll össze, tagságorientáltabb, mint Franciaország. Érdekes lehet az is, hogy mind Olaszországban (77,5%), mind Franciaországban (92,2%) mobilizálhatók a párton kívüli szimpatizánsok. A más pártból átszavazás nem terjedt el Európában, csak Amerikában, ott is többnyire a szabályoknak köszönhetően. Az iskolázottság is összefüggésben áll a szavazásokon való részvétellel. A szerző feltételezése szerint minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik a szavazó, annál valószínűbb, hogy részt vesz az előválasztásokon. Ezt a felmérés is alátámasztja, a válaszadók 41,4%-nak felsőfokú végzettsége van, és összesítve 83,3%-uk legalább érettségivel rendelkezik. Ez a tény kapcsolatban áll a politika felé való érdeklődéssel is, felélelezzük, hogy minél magasabb végzettséggel rendelkezik valaki, annál nyitottabb a politika felé.

OLASZORSZÁG			
Iskolázottság	N	%	Kumulált %
Felsőoktatási	1369	41,4	41,4
Érettségi	1387	41,9	83,3
Szakmunkás	417	12,6	95,9
Általános iskolai	135	4,1	100

19. táblázat, de Luca 2013

Anglia

Angliában a Konzervatív Párt 2009-ben tartott először előválasztást, a 2010-es országgyűlési választások alkalmából képviselőjelöltjét választotta meg Totnes választókerületben, nyílt típusú rendszerben. 2009 májusában a Daily Telegraph beszámolt Antony Steel – Totnes választókerület akkori parlamenti képviselője- vagyonynyilatkozatáról, aki ezt követően bejelentette, hogy a következő választásokon nem szándékozik indulni. A Konzervatív Párt helyi szervezete döntött előválasztások megrendezéséről, június 8-tól kezdődően 10 napot adott, hogy a képviselő jelöltségért versenyezni kívánó jelöltek jelentkezzenek a megmérettetésre. Július 14-re a szervezet kihirdette az általuk kiválasztott három jelöltet, Nicolhas Bye, Torbay polgármesterét, Sara-Randall Johnson és Sarah Wollaston, orvost. A szavazáson minden polgár részt vehetett, aki előzetesen regisztrálta magát, politikai nézettől függetlenül. Augusztus 4-ig zajlott a kampány időszak, minden regisztrált választó kapott egy személyes röplapot az indulókról, illetve egy szavazólapot, amit augusztus 4-ig kellett visszaküldeni a preferált jelölt megadásával. A választások költsége körülbelül 40.000 font volt. 16.497 szavazat érkezett, az eredmények a következők voltak:

ANGLIA 2009. JÚLIUS		
Jelölt	Szavazatszám	%
Sarah Wollaston	7.914	48%
Sarah Johanson	5.495	33,3%
Nicholas Bye	3.088	18,7%

20. táblázat

Az előválasztás a parlamenti választásokhoz hasonlóan a 'győztes mindent visz', relatív többségi választási rendszer keretei között zajlott. Sarah Wollaston 48%-kal elnyerte a képviselő jelölti pozíciót, majd a 2010-es választásokon bekerült a parlamentbe, jelenleg az egészségügyi bizottság tagja. David Cameron sikeresnek titulálta az előválasztás eredményét, és bejelentette annak jövőbeni további használatát.

Hasonló okok miatt került sor előválasztások megrendezésére Gosport választókerületében is, pár hónappal Totnes után. Az akkori parlamenti képviselő, Sir Peter Viggers vagyonynyilatkozatából fakadó botrány következtében lemondott az újráválasztás lehetőségéről. Október 28-án a Konzervatív Párt Gosporti Szervezete bejelentette, hogy decemberre előválasztásokat tartanak a megüresedett képviselő jelölti pozícióra. A párt kerületi elnöke úgy nyilatkozott, hogy fontos a helyiek bevonása a döntésbe, amelyre az előválasztás lehetőséget nyújt. Az indulni kívánó jelöltek közül a pártszervezet négyet választott ki. Gosport-hoz hasonlóan az előre regisztrált szavazók (szintúgy politikai hovatartozás nélkül) postai úton tudtak voksolni a négy jelöltre, három hetük volt

a szavaztuk leadására. A jelöltek, Lord James Bethell, üzletember, Caroline Dinenage, párt aktivista, Sam Gyimah, üzletember és Julia Manning civil szervezet alapító.

ANGLIA 2009. OKTÓBER		
Jelölt	Szavazatszám	%
Caroline Dinenage	4.892	38,6%
James Bethell	2.965	23,4%
Sam Gyimah	2.867	22,6%
Julia Manning	1.935	15,3%

21. táblázat

Összesen 12.659 fő adta le szavazatát, 38,6%-os szavazati aránnyal Caroline Dinenage nyerte meg az előválasztásokat. Csak úgy, mint Gosport esetén a nyertes jelölt a 2010-es parlamenti választásokon is győzelmet aratott.

A Konzervatív Párt azóta 13 alkalommal tartott előválasztást a 2015-ös választás egyes képviselő jelöltjeinek megválasztására, mind hasonló szabályok alapján. Minden esetben a pártok választókerületi szervezeti jelentik be az eseményt és annak időpontját, illetve szelektálnak a potenciális jelöltek közül. A szavazóknak nem kell igazolniuk politikai nézeteiket, postai úton vehetnek részt az előválasztásokon, melyek minden esetben nyílt típusúak. Volt, ahol már 2013 januárjában megválasztották a 2015-ös választás Konzervatív párti képviselő jelöltjét. A 12 esetből négy jelölt nem tagja jelenleg a parlamentnek, nyolcan viszont most is képviselő pozícióban vannak.

ANGLIA 2013-2014			
Választókerület	Előválasztás időpontja	Nyertes jelölt	Jelenleg képviselő-e
Hampstead és Kilburn	2013. január	Simon Marcus	Nem
Berwick- Felső-Tweed	2013. február	Anne-Marie Trevelyan	Nem

ANGLIA 2013-2014

Yeovil	2013. július	Marcus Fysh	Nem
Twickenham	2013. szeptember	Dr Tania Mathias	Nem
Croydon South	2013. október	Chris Philp	Igen
Tonbridge és Malling	2013. november	Colonel Thomas Tugendhat	Igen
Mid Worcestershire	2013. november	Nigel Huddleston	Igen
North East Hampshire	2013. november	Ranil Jayawardena	Igen
South East Cambridgeshire	2013. december	Lucy Frazer	Igen
Wealden	2013. december	Nusrat Ghani	Igen
West Aberdeenshire és Kincardine	2014. március	Alexander Burnett	Igen
Louth és Horncastle	2014. július	Victoria Atkin	Igen

22. táblázat

Németország

Németországban a Zöld Párt tartott zárt előválasztást a 2013-as választások alkalmából, két vezető jelöltjüket választották meg ezzel a politikai eszközzel. A Bündnis90/Die Grünen párt vezetői úgy döntöttek, hogy a párt tagjai választhatják meg a két vezető jelöltet a választásokra. A választás egyfordulós volt, több mint 60.000-en vettek részt rajta. 4 jelölt indult, abból az első kettő legtöbb szavazatot szerző jelölt kapta meg a képviselő jelölt pozíciót. A jelöltek Jürgen Trittin, volt környezetvédelmi miniszter, Katrin Dagmar Göring-Eckardt, a Parlament volt alelnöke, Renate Künast, volt fogyasztóvédelmi és mezőgazdasági miniszter, és Claudia Roth, a Parlament volt alelnöke. A párttagoknak két szavazatuk volt, melyek 72%-át Jürgen Trittin, 47%-át Katrin Göring Eckardt, 26%-át Claudia Roth és 39%-át Renate Künast kapta. A két győztes jelölt jelenleg is a Parlament képviselője.

Spanyolország

A Spanyol Szocialista Párt (PSOE) 1998-ban zárt előválasztást tartott a párt miniszterelnök-jelöltjének megválasztására, a 2000-es választásokra. Az előválasztás azért jelenthetett mérföldkövet a spanyol politika történetben, mert a párt tagjai a várakozásokkal ellentétben nem a párt főtitkárát választották meg miniszterelnök-jelöltjüknek. Az előválasztás ötletét a Katalán Szocialista Párt adta, amely szervezetének nyíltságát és demokratikusságát próbálta hangsúlyozni, az előválasztások segítségével – épp úgy a PSOE is. A másik ok, hogy 1996-os közvélemény kutatás során a PSOE-ről negatív képet festettek a választadók. Korrupt, ideológiailag kiüresedett, 70-es években megválasztott vezetők által irányított, megújulni nem képes pártként definiálták. Így az előválasztások mindenképp új életet leheltek volna a pártba, azt demokratikusabbá téve. Felipe Gonzalez, a párt akkori főtitkára váratlanul benyújtotta lemondását. 1974 óta volt pozícióban, miközben 82-96 között Spanyolország miniszterelnöke volt. Lemondásával egyértelművé vált, hogy egy szakasz lezárult a párt életében. Helyére Joaquín Almunia-t nevezte meg, aki érzékelte pozíciója legitimitásának hiányát, így 1998-ban ő döntött az előválasztások megtartásáról, remélve, hogy ezzel kezeli demokratikus deficitjét, illetve egyben a miniszterelnök-jelölti pozíciót is elnyerheti. Kihívója José Borrell, egykori miniszter volt, aki az előválasztásokon 55%-ot ért el, míg Almunia 45%-ot. Ez mind a pártnak, mind a jelölteknek meglepetést okozott, azonban az okok könnyebben megérthetőek, ha belátjuk, hogy Gonzalez után nehéz volt betölteni az űrt, és a párt tagjai mindenképp megújulásra vágytak.

Nem vált bevett szokássá a miniszterelnök jelöltség elnökválasztás útján történő megválasztása. Illetve a PSOE mellett Galíciai regionális párton kívül más spanyol párt nem alkalmazta ezt a választási formulát.

2013-ban a párt kongresszusán új irányt választott, egy baloldaliabb vonalat, reménykedve abban, hogy az Egyesült Bal párttól szavazókat tud megnyerni. A párt akkori főtitkára – Perez Rubalcaba – az Európai Parlamenti választásokon elszenvedett kudarcok miatt lemondott, így a párt létrehozott egy Rendkívüli Kongresszust, amely előválasztások megtartásáról egyezett meg. Minden párttag részt vehetett rajta. Az előválasztáson párttagok és szövetséges pártok tagjai vehettek részt, előzetes regisztrációval. Ez volt az első előválasztás Spanyolországban, amelyen három jelölt is indult a párt vezetői címért. Az indulási feltétel az volt, hogy a párttagok legalább 5%-ának támogatásával rendelkezniük kellett. A Kongresszus által hitelesített jelöltek Eduardo Madina, frakcióvezető, Pedro Sánchez képviselő és José Antonio Perez, szóvivő voltak. 198.123 szavazó regisztrált, de végül 132.850 adta le voksát az előválasztás napján. A győzelem kritériuma a relatív többség megszerzése volt. Az eredmények a következők:

SPANYOLORSZÁG 2013. JÚLIUS

Jelölt	Szavazatszám	%
Pedro Sánchez	64.116	48,66%
Eduardo Madina	47.750	36,25%

23. táblázat

Pedro Sánchez relatív többséggel elnyerte a párt főtitkári pozícióját.

Lengyelország és Románia

Két kelet-európai példa tükrözi, hogy előválasztások lebonyolítása nem mindig jó ötlet, különösen, ha annak szabályai nincsenek megfelelően lefektetve. 2001-ben a Lengyel Civil Platform az arányos országgyűlési választási rendszer működésének megfelelően a regionális pártlistán szereplő képviselő jelöltek személyét és sorrendjét szerették volna meghatározni, előválasztások segítségével. Ennek legfőbb oka, hogy a Civil Platform – amely egy civil mozgalomból nőtt ki magát politikai párttá 2001-ben – támogatókat és média visszhangot szeretett volna szerezni ismertsége növelése és politikai entitásának megerősítése érdekében. Az előválasztások szabályait nem fektették le megfelelően, így a párt vezetőinek lehetőségük adódott nagymértékben befolyásolni a választások menetét és a jelöltek által elnyert pozíciókat. A vezetők csak nekik felelős regionális koordinátorokat neveztek ki, akik beleszólhattak, kik indulhatnak a megmérettetésen, illetve el is távolíthattak jelölteket etikai vagy politikai okokra hivatkozva. Emellett a Lengyel Konzervatív Népi Párt (SKL) - amely segítette a PO létrehozásában - teherautóval szállította a párt tagjait szavazni az előválasztásokra. Felmerült a szavazat vásárlás gyanúja is, az SKL állítólag ingyen alkoholt és ételt osztott a szavazó aktivistáknak. Végezetül a párton belül is feszültség keletkezett annak következtében, hogy a párt vezetői némely településen öntörvényűen figyelmen kívül hagyták az előválasztás eredményeit a jelöltek kiválasztásakor (Gherghina 2014).

Romániában hasonló volt a helyzet, ugyanis szintén arányos választási rendszer keretei között zajlottak az országgyűlési választások, így az előválasztásokat a Román Szociáldemokrata Párt (PSD) is a pártlistán szereplő képviselők személyének és sorrendjének meghatározására kívánta alkalmazni 2004-ben. Az előválasztások lebonyolításának legfőbb oka a korrupciós botrányok kezelése, valamint a választások közeledtével a népszerűség növelése és a médiavisszhang elérése volt. A legfőbb probléma a szavazatokkal történő csalás volt. Egy településen a jelöltre több szavazat érkezett, mint az összesen leadott voksok száma. Ez annak is betudható, hogy – Romániában először – papír alapú helyett számítógép vezérelte szavazási metódust választottak. A rendszer hiányosságai következtében sokan a helyi választói bizottságtól kértek segítséget, így a

választások sok helyen inkább nyíltan zajlottak. A legnagyobb probléma azonban párhuzamba hozható a Lengyelországban történetekkel, azaz a pártvezetők által az eredmények önkényes megváltoztatásával.

Az előválasztások nem zajlottak a sikeresen ebben a két országban, így később nem került sor ismételt használatára. Levonhatóak tanulságok a történetekből. Egyrészt, a párt elit által kontrollált és befolyásolt eredmények belső feszültségeket okoznak a pártban, az előválasztásoknak nem sok értelme van, ha annak eredményeit felülírja a pártvezetés. Másodszor az előválasztások és a jelölt kiválasztásának menete precíz tervezést és a szabályok lefektetését igényel, ellentétes esetben visszajára is fordulhat az esemény következménye, mint a PSD esetén, ahol a csalással teli előválasztás visszhangja rettenő negatív volt (Gherghina 2014).

Lengyelország tanult a hibáiból, így a 2010-es Civil Platform által rendezett zárt típusú elnökjelölti előválasztás már sokkal szervezettebb keretek között zajlott. A PO ad-digi jelöltje, Donald Tusk úgy döntött, nem indul az elnökválasztásokon. A szavazás interneten és postai úton keresztül zajlott, a párttagok 47,5%-a, azaz 21.000 fő vett részt. Bronislaw Komorowski kihívója Radislav Sikorski volt. Komorowski 68,5%-kal megnyerte az előválasztásokat, illetve a 2010-es elnöki megmérettetésen is győzedelmes-kedett Jarosław Kaczynski ellen.

Hivatkozások

Barber, Tony (2005) Prodi calls for Italy to adopt US-Style primary elections. Financial Times. <http://www.ft.com/cms/s/0/66c40314-0024-11d9-ad31-00000e2511c8.html#axzz3dKglCN7s> Letöltve: 2015. június 17.

Brux Info (2006) Pragmatikus elnökjelöltet választottak a szocialisták. <http://www.bruinfo.hu/cikk/20061120-pragmatikus-nbsp-elnokjeloltet-valasztottak-a-francia-szocialistak.html> Letöltve: 2015. június 17.

D'Alimonte, Roberto (2012) Those Rules Against Renzi. Il Sole 24Ore. <http://www.ilsole24ore.com/art/english-version/2012-10-06/those-rules-against-renzi-024904.shtml?uuid=AbWokhoG> Letöltve: 2015. június 17.

de Boissieu, Laurent (2013) Chronologie du Parti Socialiste. France Politique. <http://www.france-politique.fr/chronologie-ps.htm> Letöltve: 2015. június 17.

de Luca, Marino (2015) The French Socialist Party: Membership between closed and open primaries. Partizipazione e Conflitto. The Open Journal of Sociopolitical Studies, 8 (1): 264-283

de Luca, Marino (2013) Is Representative Democracy in Crisis? Research Review and Research Perspectives in France and Italy. Konferencia előadás: Axe Political Parties – Torinó, 2013. február 7-8.

Dobsi Viktória (2011) Szocialista előválasztás Franciaországban – Mindenki egyért. Magyar Narancs. http://magyarnarancs.hu/kulpol/szocialista_elovalasztas_francaiorszagan_-_mindenki_egyert-77144 Letöltve: 2015. június 17.

Fisher, Ian (2005) Prodi seeks boost in Italian primary, The New York Times. http://www.nytimes.com/2005/10/14/world/europe/14iht-italy.html?_r=0 Letöltve: 2015. június 17.

Gherghina, Sergiu (2014) The Polish and Romanian experiences show that party elites need to loosen control when introducing primary elections to select candidates. Democratic Audit Uk. <http://www.democraticaudit.com/?p=2703> Letöltve: 2015. június 17.

Paár Ádám (2013) Hatan a pályán. Méltányosság Politikai Elemző Központ. http://meltanyossag.hu/content/files/francia_szocialist%C3%A1k_el%C5%91v%C3%A1laszt%C3%A1sa_20130731.pdf Letöltve: 2015. június 17.

Partito Democratico (2009) I dati definitivi dei congressi di circolo. <http://www.partitodemocratico.it/doc/87452/> Letöltve: 2015. június 17.

The Guardian (2014) Paris to elect its first female mayor in 2014. <http://www.theguardian.com/world/2013/jun/04/paris-first-female-mayor-2014> Letöltve: 2015. június 17.

Reiner Roland

Előválasztás Magyarországon

Mi az előválasztás?

Az előválasztások célja, hogy egy választás előtt a jelölt kiválasztása ne egy szűk pártvezetés – vagy akár egyetlen személy – döntése legyen, hanem valamilyen formában a tagság közös döntése. Az előválasztás ezen túlmenően növeli a transzparenciát: visszakövethetővé és megmagyarázhatóvá válik, miért az a személy lett a jelölt, aki. Az alapelveken túl az előválasztásnak számtalan formája ismert – az előválasztások rendszere épp olyan bonyolult és sokszínű, mint a választási rendszereké. Ahogy a parlamenti választások célja az országgyűlési képviselők, az önkormányzati választások célja a helyi képviselők és a polgármester megválasztása, úgy az előválasztás értelme annak a jelöltnek a felkutatása, akit az adott politikai közösség a leginkább alkalmasnak tart, aki-re leginkább voksolna.

Az előválasztásról a politikai iránt érdeklődők elsősorban jellemzően az Egyesült Államok-
ra asszociálnak, nem véletlenül. Az Egyesült Államokban mára az előválasztások leg-
alább annyira részei a politikai folyamatoknak, mint maga az elnök- és képviselőválasz-
tás. Európában sem ismeretlen ugyanakkor az előválasztás műfaja: múltja ugyanakkor
rövidebb, ám nem kevésbé szerteágazó. Akár az Egyesült Államokat nézzük, akár azo-
kat az európai országokat, ahol rendszeresen vagy alkalmakként tartanak előválasztást,
jól látszik, hogy nincs egységes előválasztási modell. Az USA esetén lényegében tagál-
lamonként változik, hogy kik (csak a regisztrált párttagok, vagy a függetlenek is) sza-
vazhatnak, és hogy milyen módszerrel választják ki az elnökjelöltet – sőt, akár egy tag-
államon belül különbözhet, ahogy a Demokraták és a Republikánusok döntenek. Ami az
európai színteret illeti, hasonlóképpen azt látjuk, hogy nincs egységes modell, ráadásul
a talán legismertebb franciaországi előválasztás is lényegesen változott az elmúlt
húsz év során.

Mindez jól mutatja, hogy bár az előválasztások célja egységes, az eszközökben, megva-
lósításban nincs egyetlen jó út: minden megoldás alkalmazkodik valamelyest a helyi vi-
szonyokhoz és folyamatosan változik.

Miért van szükség előválasztásra Magyarországon?

A 2012-ben elfogadott választási törvény alapvetően változtatta meg a magyar választási
rendszert: a kisebb létszámú Parlamentbe (386 főről 199-re csökkent a képviselői
helyek száma) továbbra is vegyes rendszerben – egyéni választókerületekből és kom-
penzációs listáról – kerültek be a képviselők, ám a választási szisztéma erősebben elto-
lódott a többségi rendszer irányába. Az egyéni választókerületben a korábbi rendszer-
ben az első fordulón csak akkor szerzett valaki mandátumot, ha megszerezte a szava-
zatok abszolút többségét, ennek hiányában második fordulóra került sor azon jelöltek
résztételével, akik megkapták a szavazatok 15 százalékát, de legalább három jelölttel.
Mindez lehetőséget teremtett arra, hogy az egymással együttműködni kívánó pártok
jelöltjei visszalépjenek egymás javára, illetve a szavazóknak is esélyt adott arra, hogy ha
leginkább preferált jelöltjük nem jutott a második fordulóra, akkor ott azt a jelöltet tá-
mogassák, akivel ugyan nem az első választásuk, de sok ügyben egyet értenek – más szó-
val kifejezzék másodlagos preferenciájukat. Ezt a rendszer váltotta fel a 2014-es választá-
sokon először az egyfordulós, relatív többségű választás: a 106 egyéni választókerü-
letben az a jelölt lesz a győztes, aki a legtöbb szavazatot szerzi – nincs sem érvényessé-
gi, sem eredményességi küszöb. Mindez a gyakorlatban azt jelenti, hogy bizonyos he-
lyeken, ahol kifejezetten szoros volt a választás, a leadott szavazatok egyharmadával
már győzni lehetett (jó példa erre a két miskolci körzet, ahol az egyikben 30, a másikban
33 százalékot ért el a mandátumgyőztes jelölt).

A választási rendszer másik új eleme az ún. győzteskompenzáció. A korábbi rendszer-
ben a vesztes egyéni jelöltekre leadott szavazatok nem vesztek el, hanem átkerültek az
országos, kompenzációs listára (ugyan ez történt az akkor még létezett területi listákon
nem hasznosult szavazatokkal is), ahol egy arányosító formula segítségével a „vesztes”

szavazatokból mandátumok lettek. Míg ez az elem az arányosítást segítette – hiszen az egyéni mandátumot nem nyert pártok jelentős mennyiségű szavazatot vittek az országos listás mandátumkiosztáshoz, addig a győzteskompenzáció az egyébként is (egyéni) győztes pártot, pártokat segíti. A győzteskompenzáció lényege ugyanis, hogy minden olyan szavazat, ami nem „kellett” a mandátum megnyeréséhez, hozzáadódik az országos listás mandátumok kiosztását jelentő szavazatszámhoz: azaz az egyéni választókerületben győztes párt a körzetből annyi szavazatot visz, amennyivel többet szerzett a második helyen végzett jelölnél. A győzteskompenzáció a 2014-es választásokon végül hat plusz mandátumot hozott a Fidesz-KDNP-nek, ami a 199 fős Parlamenthez viszonyítva jelentős, három százaléknyi parlamenti mandátumot jelent.

Az egyfordulósá tett választás és a győzteskompenzáció eleme arra készíti az ellenzéki pártokat, hogy minél egységesebben induljanak el. Egyrészt az egy forduló miatt egyetlen esélyük van mandátumot szerezni – így egy olyan jelöltet kell találniuk, aki minél szélesebb támogatást tud maga mögé szerezni. Másrészt érdekük, hogy a vesztes körzetekben minimalizálják a győzteskompenzáció hatását, azaz minél jobb második eredményt érjenek el.

A 2014-es választások előtt az együttműködési kényszert felismerték a baloldali-liberális ellenzéki szereplők, ugyanakkor a közös indulás részleteit nagyon hosszú vita során sikerült csak részletezni, ami részben alighanem oka a vártnál gyengébb szereplésnek. 2014-ben három különböző választáson három különböző formában indultak el a baloldali-ellenzéki pártok: az áprilisi országgyűlésin a teljes volt az együttműködés (közös jelöltek, közös országos lista), a májusi Európai Parlamenti választásokon ezzel szemben – mivel ott egy arányos, listás választásról volt szó – minden párt külön mérte meg magát. Végül az őszi önkormányzati választásokon egy köztes megoldást találtak: a fővárosban koordinált polgármester-állítással, a megyei jogú városokban változatos párosításokkal indultak a pártok, ahol a jelölteket sok esetben helyi civil egyesületek is támogatták. A három választás eredménye azt mutatta, hogy az együttműködés formája kevésbé határozza meg az eredményt: a választók lényegében elfogadták és alkalmazkodtak mindhárom felálláshoz. Jól látszott ugyanakkor, hogy az együttműködés kidolgozásának elhúzódó vitái – vagy épp a főpolgármester személyének megtalálása – már sokkal inkább ellenérzéseket szült a választókban.

Mindebből az következik, hogy a baloldali-liberális ellenzéki erőknek célja kell, hogy legyen, hogy a 2018-as választás előtt tiszta és jól követhető legyen az együttműködés megállapodásának kidolgozása. Ahhoz, hogy a 2018-as választási kampány már kizárólag a választás tétjéről és az országról szóljon, az ellenzéknek 2017 folyamán le kell zárnia az indulás technikai részleteit és be kell mutatnia a jelöltjeit. A Republikon Intézet előválasztási javaslata alkalmas arra, hogy mintegy három hónap alatt megválasszák a közös miniszterelnök-jelöltet, és a 106 egyéni választókerületben induló jelölteket. Annak érdekében, hogy az előválasztást ne az aktuális párttámogatottsági adatok határozzák meg, indokolt az előválasztás menetét minél korábban rögzíteni. Így minden

szereplő, aki részese szeretne lenni az előválasztásoknak, időben fel tud készülni arra, hogy milyen szabályok szerint kell megmérettetnie magát.

A 2018-as választásokig még közel három év van, az együttműködés formájának kidolgozása tehát nem a jelen kihívása. Azonban, tanulva a 2013-as nyári-őszi egyeztetésekből és az akkor kialakult spontán és szabályozatlan „előválasztási-jellegű” vitahelyzetből, célszerű lehet a szabályok kidolgozását már most, két évvel egy esetleges előválasztás előtt lefektetni. Mindezzel megelőzhető, hogy a választási kampány a választók meggyőzése helyett az együttműködés módjáról és a helyek elosztásáról szóljon. Egy előre lefektetett előválasztási menetrend véd továbbá attól, hogy a pártok az aktuális támogatottsági adatok alapján módosítani akarjanak a megegyezésen vagy a szabályok kialakításán: egy 2015-ben elfogadott előválasztási forgatókönyvre minden pártnak van ideje és lehetősége felkészülni, mire 2017-ben arra ténylegesen sor is kerül.

Az előválasztások előnyei

Részvételi demokrácia erősítése

A jelenlegi politikai helyzetben egy sikeres előválasztás több szinten is kedvező hatással járna: mindenekelőtt erősítené az állampolgári részvételt, így javítaná a politikai kultúrát, mely az egyszeri választási részvételen túl jellemzően apatikus. Az előválasztás során a választóknak lehetőségük van arra, hogy maguk határozzák meg, hogy a hasonló értékrendű, elkötelezettségű jelöltek közül ki az, akivel leginkább egyetértenek. Míg az országgyűlési választáson induló személyek kapcsán gyakran a „legkisebb rossz” elv mentén választanak vagy kormány elleni protest-szavazatot adnak le, addig az előválasztáson induló jelöltek részesei annak az értékközösségnek, amihez a választó tartozik.

Előválasztási alternatívák

A közös indulás feltétele, hogy az abban résztvevő szervezetek – pártok és szakszervezetek, civil szervezetek – összehangolják programjaikat, működő és életképes kormányzati alternatívát mutassanak. Ez az együttműködés szakmai, szakpolitikai feltétele. Az országgyűlési választáson ugyanakkor nem pártprogramokra, hanem jelöltekre szavazunk, így az együttműködésnek ki kell terjednie a választási indulás technikai részleteire: ki lesz a közös miniszterelnök-jelölt, kik lesznek a helyi jelöltek és milyen arányban részesülnek a résztvevő szervezetek a mandátumokból.

A közös jelöltek felkutatására több lehetőség is áll a szervezetek számára, aszerint, hogy mennyire kívánják nyitottá tenni, illetve hogy mennyiben kötik össze valamiféle állampolgári aktivizmussal. Ennek megfelelően ezeket a döntéseket megtarthatják vezetőségi szinten belül, nyithatnak a párt- és szervezeti tagság felé, de sor kerülhet egy ennél is szélesebb kiválasztási folyamatra, illetve lehetséges egy tényleges részvételt nem kívánó megoldás is, például egy közvélemény-kutatás vagy online szavazás.

Vezetői szintű tárgyalás

A jelöltek és a miniszterelnök-jelölt kiválasztása elvileg történhet „zárt ajtók mögött”, azaz a megállapodásban résztvevő pártok és szervezetek vezetőinek, képviselőinek alkujaként. Ebben az esetben a vezetők személye legitimálja a jelöltet, a tárgyalásban részt vevők felelősek a mögöttük álló szervezet támogatásáért is. Amennyiben a vezetők álláspontja és mandátuma a szervezeti tagság véleményének kikérésével alakult ki, úgy ezt a megoldást is tekinthetjük egyfajta közvetett előválasztásnak.

A részvevő pártok és szervezetek tagsága által választott

Az előválasztások egyik gyakran alkalmazott típusú a zárt előválasztás, mely a kiválasztási folyamatot a párt, pártok tagsága felé nyitja meg. Ebben az esetben tehát nem a pártelit dönt a jelölt személyéről, hanem a párttagság, méghozzá közvetlen módon. Noha ez az előbbinél mindenképp szélesebb bázist jelent, a párttagság megléte egy erős szűrő, különösen, hogy országonként igencsak eltérő a párttagsággal rendelkezők aránya.

Nyílt előválasztás

Az előválasztások legszélesebb típusa a nyílt előválasztás, mely során egy politikai közösség közösen választ jelöltet. Ebben az esetben nincs szükség párttagságra, legfeljebb egy kis költséggel járó, szimbolikus hozzájárulásra (Franciaországban pl. 1 euró befizetése). A nyílt előválasztásoknak alapvetően két fő típusát érdemes megkülönböztetni: az egyik, ha maga az előválasztás tulajdonképpen egy egyszeri, egyidejű szavazás, amit kampány előz meg. Ez rövid idő alatt kivitelezhető, ugyanakkor kisebb állampolgári bevonással jár. A másik fő típus, ha egy több hetes, folyamatosan kampánnyal és szavazással járó országos előválasztásra kerül sor, mely megyénként – esetleg régióként, államonként – külön-külön eseménnyel jár: az állampolgárok összegyűlnek, meghallgatják a jelöltek és ezt követően szavaznak. Ez a menetrend jóval hosszabbra nyújtja az előválasztást, ám a jelöltek és az állampolgárok között erősebb kapcsolatot teremt.

Közvélemény-kutatás

Technikailag az előválasztás végrehajtható a választók közvetlen részvétele nélkül is, ez azonban nem jár olyan mobilizációval és állampolgári bevonással, mint akár a nyílt akár a zárt előválasztás járna. Ráadásul a közvélemény-kutatásban nem lehet minden potenciális jelöltet mérni – míg az előválasztás önmagában alkalmas arra, hogy reálisan felmérje, kik a szóba jöhető jelöltek.

A Republikon Intézet előválasztási javaslata

A jelenlegi politikai helyzet ismeretében készítette el a Republikon Intézet saját előválasztási forgatókönyvét, mely a folyamat elvi és technikai részleteire is kitér. A javaslat előtt részletesen tanulmányoztuk az előválasztások nemzetközi példáit és a magyarországi helyzetre való adaptálás lehetőségeit. Az eredmény reményeink szerint egy, a magyar választói viselkedést, a résztvevő pártok társadalmi beágyazottságát, a helyi politikai erőviszonyokat valamint magát a választási rendszert és annak működését is reálisan felmérő javaslat lett.

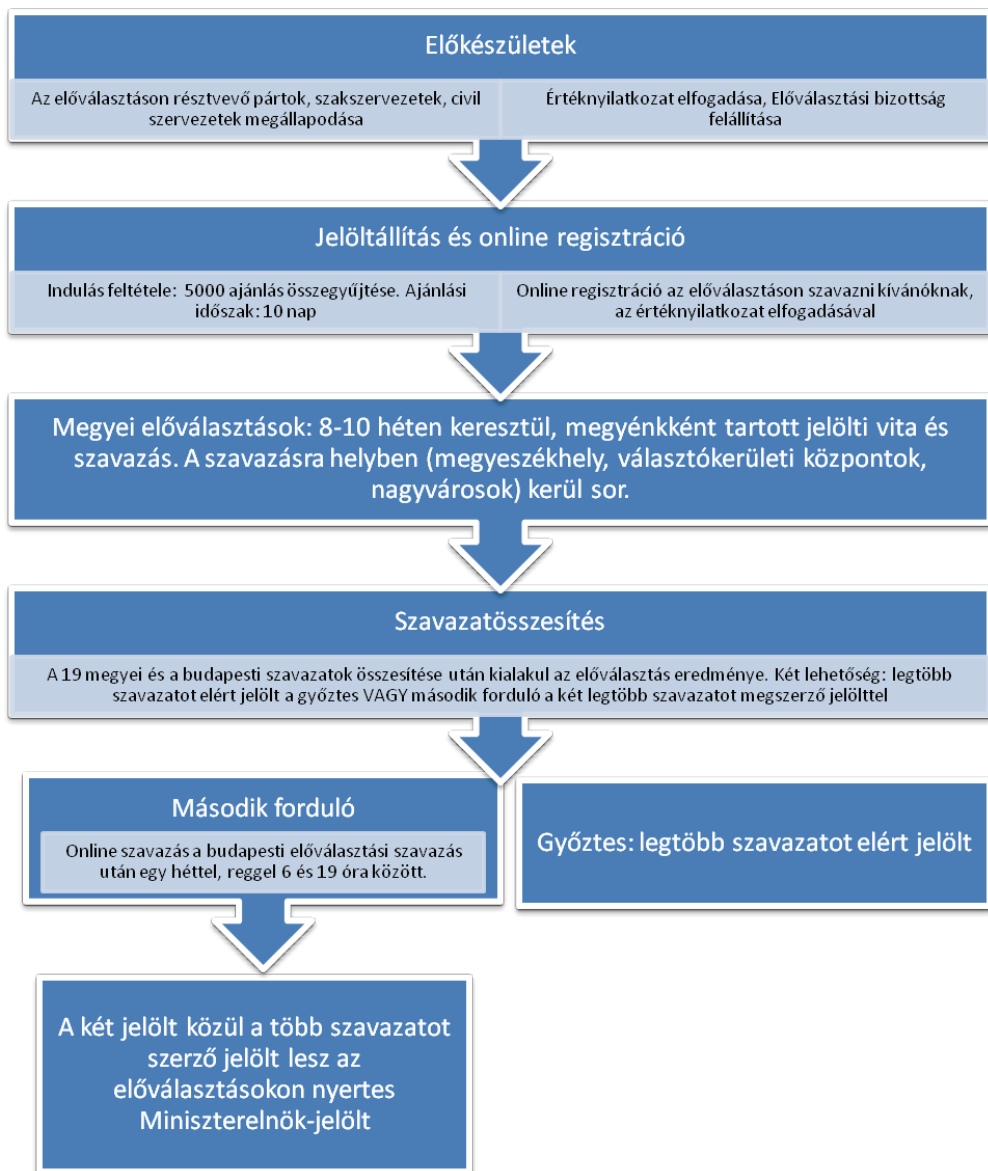
Ennek megfelelően a Republikon előválasztási javaslata két részből áll: egyrészt a közös miniszterelnök-jelölt, másrészt pedig a 106 egyéni választókerületben induló jelölt személyének kiválasztásáról. A miniszterelnök-jelölti előválasztás kapcsán a javaslat egy több hetes országjárást jelentő, folyamatos előválasztási menetrendet vázol: eszerint a jelölteknek nagyjából nyolc-tíz hét alatt minden egyes megyét külön fel kell keresniük és ott megmérgetetni magukat. Ezzel párhuzamosan zajlik az egyéni jelöltek előválasztása is, akik helyben küzdenek a jelöltségért. Az előválasztás így helyi kampányokon keresztül épül fel, megyei vitákkal és személyes szavazásokkal. Ez garantálja, hogy élő kapcsolat alakuljon ki a választókkal, és hogy a jelöltek minden megyét komolyan vegyenek.

Miniszterelnök-jelölti előválasztás

Az előválasztáson részt vehet minden magyar állampolgár, aki betöltötte a 18. életévét és a megfelelő felületen – online vagy személyes módon – regisztrál. A regisztráció során egy értéknilatkozatot kell aláírnia, melyet az előválasztáson résztvevő pártok közösen fogalmaznak meg. A részvétel önkéntes, annak egyéb feltétele (pl. párttagság megléte) nincs.

Az előválasztáson miniszterelnök-jelöltként indulás feltétele 5000 ajánlás összegyűjtése. Ajánlani minden magyar, választójoggal rendelkező állampolgár ajánlhat. A jelölteknek szintén alá kell írniuk az értéknilatkozatot, valamint elfogadni az előválasztások szabályait. Az ajánlásra és az értéknilatkozaton kívül a jelöltállításnak nincs más feltétele. Az előválasztást szervező pártok és civil szervezetek a jelöltajánlás ellenőrzésére felkérnek egy Előválasztási Bizottságot, melynek tagjai jogászok, választási szakértők, civil aktivisták lehetnek. Ez a Bizottság lesz a felelős a Jelöltek ajánlásainak és az előválasztáson szavazni kívánók adatainak kezeléséért.

A résztvevő pártoknak és civil szervezeteknek meg kell abban állapodniuk, hogy a szavazás eredményét magukra nézve kötelezőnek fogadják el, és a 2018-as kampányban az előválasztáson győztes miniszterelnök-jelöltet támogatják majd. Az előválasztás költségeit a szervező pártok és egyesületek vállalják.

1. ábra: A miniszterelnök-jelölti előválasztás folyamatábrája

Az előválasztás menete

A miniszterelnök-jelölti előválasztás 19 megyében és Budapesten zajlik, különböző napokon, így a teljes lebonyolítás mintegy nyolc-tíz hétig tart. A területi előválasztások eredményét folyamatosan nyilvánosságra hozzák és összesítik, így követhető a verseny állása. A megyék sorrendjét sorsolással dönti el az Előválasztási bizottság, annyi kitéttel, hogy a legnagyobb választói létszámot jelentő budapesti előválasztásra kerüljön legutoljára sor.

Minden megyei előválasztás egységes forgatókönyvvel zajlik, két szinten: a megyeszékhelyen valamint a választókerületi központokban és nagyobb városokban, egy időben. A Jelöltek a megyeszékhelyen tartott rendezvényen – sportcsarnok vagy egyéb, több ezer ember befogadására alkalmas épület – nyilvános vitát folytatnak, mely vitát élőben közvetítik a járási központokban összegyűlt választóknak. A választókerületi központokban tartott rendezvényekre a Jelöltek delegálhatnak egy-egy olyan képviselőt, aki a nevükben válaszol kérdésekre illetve a szavazás előtt ajánlja a Jelöltet.

A szavazásra mind a megyeszékhelyen, mind a többi helyszínen a vitát követően kerül sor. Szavazni csak személyesen lehet, ennek feltétele az előzetes online vagy a helyszíni személyes regisztráció, mely során az online még nem regisztráltaknak is alá kell írniuk az értényilatkozatot. Ezen túlmenően, a szavazás feltétele egy jelképes, 200 forintos összeg befizetése is. Az értényilatkozat aláírása és a 200 forintos hozzájárulás célja, hogy az előválasztáson alapvetően a baloldali, liberális ellenzék valódi szavazói jelenjenek meg. A szavazólapon minden induló neve szerepel, a választók egy Jelöltet jelölhetnek meg. A szavazás titkos. Helyben szavazatszámláló bizottságok alakulnak, ahova az előválasztást szervező pártok és civil egyesületek tagokat delegálhatnak.

Minden megyei fordulót követően összesítik a leadott szavazatokat, így a miniszterelnök-jelölti verseny állása folyamatosan követhető.

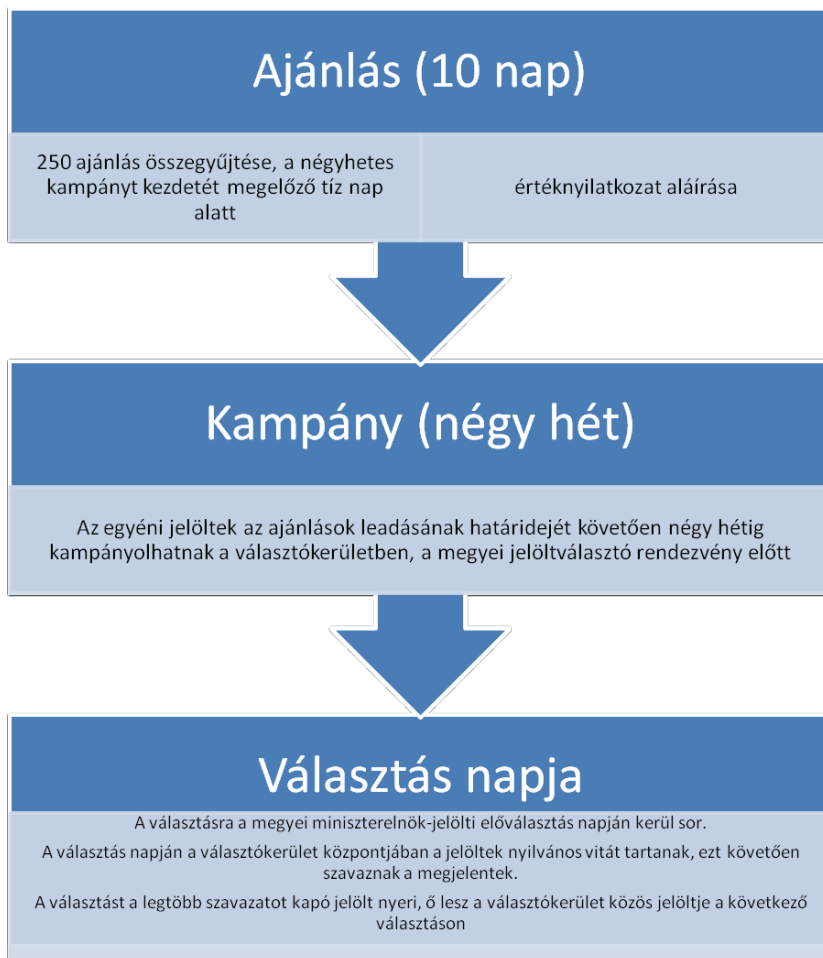
A győztes megállapítására két forgatókönyv áll rendelkezésre. Az egyik megoldás, hogy a miniszterelnök-jelölti előválasztás egy fordulóból áll és a legtöbb szavazatot kapó jelölt lesz a győztes, függetlenül a szavazataránytól. Ebben az esetben az előválasztáson csak egy alkalommal kell megjelenniük a választóknak, és nem kerül sor olyan második fordulóra, ami esetleg a másodszori szavazás miatti alacsony részvétel következtében legitimitási gondokkal küzdhet.

A másik megoldás, hogy a közös miniszterelnök-jelöltség elnyerésének feltétel a szavazatok abszolút többségének elérése. Ebben az esetben az előválasztásnak akkor van győztese, ha van olyan jelölt, aki megszerezte a leadott szavazatok abszolút többségét (50%+1 szavazatot). Amennyiben ilyen jelölt nincs, úgy második fordulóra kerül sor. A második forduló során a két legtöbb szavazatot kapott jelöltre lehet voksolni. A szavazásra a budapesti előválasztást követően egy héttel kerül sor. Ekkor szavazni egész nap, 6 és 19 óra között lehet, online módon. Ekkor külön megyei rendezvényekre már nem kerül sor. A szavazáson csak azok vehetnek részt, akik az előválasztás első forduló-

jában is szavaztak vagy korábban regisztrálták magukat. Az előválasztások első fordulójának helyszínén a második forduló választásának napján számítógépes elérést biztosíthatnak. Az előválasztás győztese és a közös miniszterelnök-jelölt az a személy, aki a második fordulóban több szavazatot kap.

Egyéni képviselőjelöltek előválasztása

A miniszterelnök-jelölt megválasztásán túl az előválasztás kiterjed a 106 egyéni képviselőjelölt kiválasztására is. Az egyéni választókerületekben szintén nyílt indulás van, azaz bárki, pártkötődés nélkül elindulhat. A jelöltség feltétele a választókerületben 250 ajánlás összegyűjtése. Ennek az előválasztásnak a célja megtalálni azt a jelöltet, aki a következő választáson a pártok és civil szervezetek közös jelöltje lesz – akit a választókerületben élők a legalkalmasabbnak tartanak.

2. ábra: Az egyéni képviselőjelölti előválasztás folyamatábrája

Az egyéni választókerületi jelöltekre folyamatosan, a megyei miniszterelnök-jelölti előválasztással párhuzamosan kerül sor. A kijelölt időpontot megelőzően négy hétig zajlik az egyéni jelöltek kampánya: ez idő alatt kell bejárniuk a választókerületet. A négyhetes kampányidőszakot előzi meg a tíz napos ajánlásgyűjtési időszak, ennyi idő alatt kell 250 ajánlást megszerezniük.

A szavazás maga szintén egy helyi rendezvényen, személyesen és titkosan zajlik. A szavazás előtt a választókerület központjában – a miniszterelnök-jelölti vitát megelőzően – a jelöltek nyilvános vitát folytatnak. Személyesen lehet szavazni továbbá a választókerület több nagyobb településén – a városok számának kijelölése és kiválasztása az Előválasztási Bizottság hatásköre.

A Békés megyei előválasztáson például a miniszterelnök-jelöltek Békéscsabán vitáznak, míg emellett, ezzel egy időben az egyéni jelöltek szintén vitát tartanak Békésen, Gyulán, Orosházán. Kísérőrendezvényekre – ahol a jelölti vitákat közvetítik, majd helyben szavaznak – kerül sor továbbá például Sarkadon, Szarvason, Szeghalmon.

Az egyéni jelöltek előválasztása egyfordulós, relatív többségi, azaz a legtöbb szavazatot kapó jelölt lesz a következő parlamenti választáson a pártok és civil szervezetek közös jelöltje.

Kérdések az előválasztással kapcsolatban

A jól kialakított és lebonyolított előválasztás előnyeiről és pozitív hozadékaról már szó esett, ahogy a versengéssel járó esetleges kockázatokról is. A Republikon Intézet előválasztási koncepciója a lehetőségek és veszélyek végiggondolásával született meg, ugyanakkor a tényleges megvalósítás kapcsán akadhatnak még kérdések. Ezeknek egy része az előválasztás újszerűségéből és a magyar politikai rendszerbe való integrálhatóságból fakad: miért van szükség országjárásra? Működhet-e a hazai környezetben ez a kiválasztási rendszer? Lesz-e elég induló, lesz-e elég résztvevő?

A felmerülő kérdések másik típusa a várható eredményre vonatkozik: mitől lesz legitim az előválasztáson nyertes jelölt? Mi történik, ha a jobboldal manipulálni akarja az előválasztást? Ezek releváns felvetések, ugyanakkor a nemzetközi tapasztalatok néhány kérdésre választ adnak – ugyanakkor ismét hangsúlyozni kell, hogy a magyar politikai helyzet ebből a szempontból sem hasonlítható össze a francia, olasz vagy épp amerikai állapotokkal.

Miért van minden megyében külön miniszterelnök-jelölti szavazás?

Az előválasztás egyik célja, hogy aktivizálja az ellenzéki szavazókat az ország teljes területén: így érhető el, hogy a közös jelölt ne csupán a fővárosiak vagy a megyeszékhelyen élők jelöltje legyen, hanem olyan személy, akit az ország egésze választ. A helyi viták segítségével továbbá láthatóvá válnak a helyi ügyek is, amik a későbbi, országgyűlési kampány során is megjelenthetnek, mint a választókerület releváns problémái.

Miért mennének el az emberek egy „tét nélküli” választásra?

Noha a közös miniszterelnök-jelölt tényleges közhatalmi pozíciót nem jelent, mégis ő lesz az a személy, aki a 2018-as választásokon személyében jeleníti meg az alternatívát. Ráadásul a személy kiválasztásán keresztül a választók szavazhatnak arra, milyen vízió szerinti Magyarországot képzelnek el. Az előválasztáson szavazni tehát nem tét nélküli: valódi, érdemi beleszólás abba, hogy az országgyűlési választáson végül olyan jelöltek-re szavazhassanak, akiknek a programját és elképzeléseit ismerik és osztják.

Hogyan akadályozható meg, hogy a jobboldal manipulálja az előválasztást?

Az előválasztáson való részvételnek három feltétele van: értéknnyilatkozat aláírása, 200 forint befizetése és megjelenés a helyszínen. Jogosan feltételezhetjük, hogy minél nagyobb erőfeszítést kell tennie annak, aki manipulálni akarja az eredményt, annál kevésbé fogja: míg egy online szavazás esetén jogos lenne a félelem, hogy a néhány perces regisztrációt követő szavazást sok jobboldali is megtenné, életszerűtlen az a feltételezés, hogy Fidesz és Jobbik-szimpatizánsok tömegével jelennének meg a helyi rendezvényeken, baloldali-liberális értékű között. Ami a nemzetközi tapasztalatokat illeti, az olasz és a francia előválasztásról készült kutatás is azt mutatta, hogy a baloldali pártok előválasztásain alig (tíz százalék alatti arányban) jelentek meg olyanok, akik egyébként jobboldalinak vallották magukat.

Miért éri meg a civil jelölteknek elindulni?

Az eddigi választások alapján jól látszik, hogy egy független jelöltnek lényegében nincs esélye saját erőből bekerülni a parlamentbe, helyi beágyazottsága néhány százalékos „relative jó” eredményre lehet legfeljebb elég. Másfelől azonban a veszprémi időközi választás jól bebizonyította, hogy egy helyi erős jelölt, a pártok támogatásával a háta mögött, versenyképes alternatívát jelenthet. Az előválasztáson a civil jelöltnek a többi baloldali-liberális jelölttel kell versenyeznie, márpedig ebben az esetben saját beágyazottsága, ismertsége elegendő lehet ahhoz, hogy a választók őt preferálják a pártok jelöltjeivel szemben. A civil jelölteknek az előválasztás tehát kiugrási lehetőséget jelent.

Jegyzet

Jegyzet

Jegyzet

Jegyzet

www.republikon.hu